

Eisenstein
en el record

El cinema, la clandestinitat i els viatges a l'estranger (i II)

Miquel López Crespi

Lombroses obres mestres d'Eisenstein eren comentades per nosaltres, en aquelles il·lusionades projeccions del temps de la clandestinitat. Em referesc a films de la importància de *La línia general* (1929), la inacabada *Que viva México!* (1931) que, en opinió de Romà Gubern, hauria pogut ser l'obra mestra d'Eisenstein. Més endavant foren estrenades en locals comercials, a Ciutat: *Aleksandr Nevski* (1939) i *Ivan el Terrible* (1944).

Abans -a començaments dels anys seixanta i, un poc més endavant, concretament l'any 1965, que és quan em vaig subscriure a les revistes *Nuestro cine* i *Primer acto*- ja havíem tengut molta informació de la importància cultural del cinema revolucionari soviètic i mundial. Revistes antifranquistes com *Triunfo*, emissores estrangeres com Ràdio París, la BBC de Londres, Ràdio Moscou o Ràdio Espanya Independent ens havien fornit, en els anys més foscos de la tenebror franquista, d'utilíssims elements d'anàlisi. Mentre el feixisme feia empassolar a la població els indigeribles engendres del cinema imperial feixista, les absurditats del nacional-catolicisme, i tota la caterva de Marisols, Joselitos i *tutti*

quanti, nosaltres, els antifeixistes mallorquins, ens anàvem formant amb els estris culturals que estic comentant. Caldria servir per sempre més els noms dels companys que, enmig de dificultats de tot tipus, enlairen -amb la revista *Nuestro cine*- la bandera de l'honestetat cultural i la veritat històrica fent front a la desinformació i manipulació permanent del feixisme espanyol. Cap a l'any 1965 formaven el consell de redacció de *Nuestro cine*: Jesús García de Dueñas, José Luis Egea, Víctor Erice, César Santos Fontenla, Ángel Fernández Santos y Claudio Guerin Hill. Des de Barcelona, les cròniques les escrivia Romà Gubern. El director era J.A. Ezkurra i -malgrat les contínues agressions de la ultradreta feixista- la revista aconseguí funcionar -amb certa "normalitat"- des del carrer de Sánchez Barcáiztegui, número 36, 6è, de Madrid.

Amb els anys, fent costat a la tasca desenvolupada pels companys de *Nuestro cine* i *Triunfo*, s'hi afegiren algunes editorials que, com les esmentades "Ediciones de Cultura

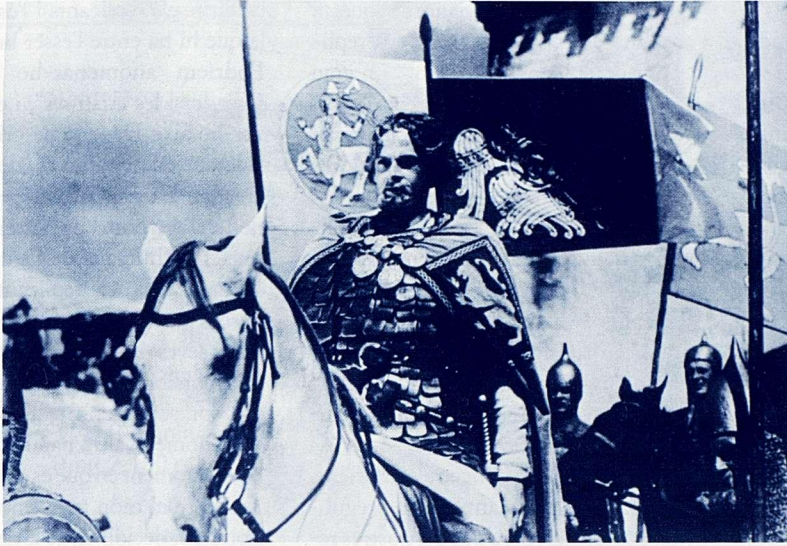
Popular" que dirigia Manuel Vázquez Montalbán, feren tot el possible, trampejant els embalums de les lleis feixistes, per anar publicat alguns llibres cabdals per a una formació cultural progressista dels ciutadans i ciutadanes de l'Estat. Em referesc a "manuals" imprescindibles, com ho varen ser els dos volums de Romà Gubern que, amb el títol *Historia del cine*, publicà Editorial Lumen dins la col·lecció "Ediciones de Bolsillo" l'any 1971.

Un poc abans (1970) l'Editorial Artiach (mitjançant un conveni amb l'Institut del Llibre Cubà) editava una part molt important de les memòries d'Eisenstein (*Reflexiones de un cineasta*) que, en aquell temps, ens serviren a la perfecció per anar esbrinant a fons el món personal i professional del gran director soviètic. L'edició de les *Reflexiones de un cineasta* ajudava a aprofundir les aportacions de Miquel Porter-Moix (*Historia del cine ruso y soviético*).

Cap a l'any 1971, en Miquel Bilbatua ens tornava ajudar en aquesta coneixença essencial del millor del cinema mundial, i "Alberto Corazón, Editor", en la col·lecció "Comunicación", treia a la llum el llibre *Cine soviético de vanguardia*, un impressionant recull de treballs teòrics de Tinianov, Kuleixov, Dziga Vertov, Nedbrovo i el mateix Eisenstein.

Donada la importància política i cultural d'aquest darrer director de cinema, per aquella època anàvem comprant tot el material que sobre la seva obra o la seva persona arribava a Ciutat. A finals dels anys seixanta, qualsevol jove revolucionari mallorquí sabia, copsava a la perfecció, que no podia anar pel món -políticament, culturalment- sense haver aprofundit en els fonaments del cinema contemporani. I, molt manco, podia arribar a copsar la fondària de la lluita anticapitalista, antifeixista i antiimperialista, sense haver assimilat les aportacions culturals i histò-

riques d'Eisenstein. Per això sempre anàvem a la recerca de tot tipus de material, especialment de llibres, que ens permetés anar coneixent més i més aquella portentosa història.

La col·lecció “Maldoror” d'Editorial Labor editava l'any 1974 les memòries de Dziga Vertov (*Memorias de un cineasta bolchevique*). Igualment “Tusquet editors” publicava (en el mateix any 1974) el llibre d'Ángel Fernández Santos *Maiakovski y el cine*, que ens permetia investigar en les relacions entre la cinematografia russa i soviètica i el més gran poeta mundial dels anys vint: el poeta Maiakovski.

Un poc abans, el 1973, “Siglo XXI Argentina Editores” editava *El cine como propaganda política: 294 días sobre ruedas*, d'Aleksandr Medvedkin.

Els treballs de Medvedkin varen ser importantíssims per al posterior desenvolupament del documentalisme mundial. Aleksandr Medvedkin participà, com a combatent de la llegendària Cavalleria Roja, en les files de l'Exèrcit de la Revolució Mundial de Lenin i Trotski. Als vint-i-set anys es dedica al documentalisme -fundà la històrica experiència del *cinematren*: filmar i projectar a totes les repúbliques soviètiques mentre un equip especial de realitzadors viatja

arreu de la immensa Unió.

Els treballs més coneguts de Medvedkin són (entre d'altres): *Al ladrón!* (1930); *Acerda del amor y El hoyo* (1932); *Confiamos en nuestra victoria* (1941); *La liberación de la tierra* (1946); *A la gloria del trabajo* (feta amb la col·laboració de R. Grigóriev i M. Slavínskaia); *Primera primavera* (1954); *Primavera atormentada* (1956); *Pensamientos sobre la felicidad* (1958); *Razón contra sinrazón* (1960); *La ley de la cobardía* (1962); *Amistad con infracción* (1965); *Esclerosis de la conciencia* (1968); *Carta a mis amigos chinos* (1971); i dues pel·lícules de ficció: *La felicidad* (1934) y *La milagrosa* (1936).

En el 1973 l'Editorial Anagrama publicava *Eisenstein* de Víktor Xklovski; i Aymá, en la seva col·lecció “Voz Imagen”, l'important treball de Dominique Fernandez *Eisenstein*. Aquest darrer llibre, l'estudi del conegut estudiós francès (Dominique Fernandez va nèixer a París l'any 1929), ens serví per a relacionar a fons l'obra d'Eisenstein amb la seva particular biografia. Poder relacionar la gestació d'obres cabdals de la cinematografia mundial com eren *La vaga*, *La línia general*, *Aleksandr Nevski*, *Ivan el Terrible*, *El cuirassat Potiomkim* o *Octubre* amb la vida del seu autor ens va permetre defugir qualsevol tipus de simple coneixement superficial d'aquest clàssic soviètic. La recerca d'un profund rigor

intel·lectual era norma entre alguns revolucionaris dels anys seixanta i setanta. Rigorositat que, evidentment!, no servia per estar “bé” amb les respectives direccions partidistes que, sovint, s'estimaven més el tipus d'obrer incult i sense formació política (però sempre dòcil a qualsevol indicació de qui “dirigís”, de qui “manava”).

Però parlàvem de Londres, Gènova, Venècia o París a començaments dels anys setanta. De quan ens delia -sempre dins de les nostres minvades possibilitats econòmiques i amb la dificultat afegida del control del meu pasaport per part de la Brigada Social del règim franquista- anar amunt i avall a la recerca de la història del cinema mundial. Tantes d'obres metres prohibides per l'endarreriment cultural que significaren els anys d'opressió feixista!

A París compartíem l'apartament amb un estudiant del Brasil -amic de l'arquitecte Joan Vila- que ens deixava la clau i ens feia de guia pels indrets més interessants de París (en el llibre *L'Antifranquisme a Mallorca 1950-1970* publicat per “Al Tall Editorial” l'any 1994 parlarem de Joan Vila i de la Cooperativa d'arquitectes progressistes del carrer de l'Estudi General: Neus Inyesta, Guillem Oliver, Manolo Cabellos, Carlos García Delgado...)

Als bars del costat de les llibreries de l'oposició antifranquista coneguèrem José Martínez, que dirigia “Ruedo Ibérico”. En tornar a Barcelona anàvem carregats de material subversiu. A Mallorca, els companys esperaven aquests carregaments com la terra espra l'aigua després d'una perllongada sequera. A Ciutat organitzàvem sessions de projecció de diapositives (la Revolució dels Clavells a Portugal...), escoltàvem els discos de música revolucionària catalana i mundial, estudiàvem els clàssics del pensament anarquista i socialista de tot el món. Però tot això ja forma part d'un nou capítol d'aquesta llarga sèrie de la lluita antifranquista començada a publicar l'any 1994. ■